

УДК 378.032

ОБРАЗ ЛЮДИНИ КУЛЬТУРИ В СИСТЕМІ СВИТОГЛЯДНИХ ЗНАНЬ

А. С. Ушаков

На сучасному етапі розвитку людства основним завданням суспільних інститутів є формування адекватного світогляду молодій людині, що відбувається на певному соціокультурному тлі та як наслідок складної взаємодії суспільно-історичних практик і тенденцій духовного виробництва. Необхідність цілеспрямованого впливу на процес соціального, культурного та духовного становлення особистості актуалізує завдання пошуку орієнтиру, який би спрямував розвиток сучасної молоді людини в належне русло. На думку автора, таким орієнтиром виступає образ людини культури як духовний і моральний компонент світогляду. У роботі визначаються структурні компоненти та функції образу людини культури та розкривається його вплив на формування світоглядних знань людини як цілісної системи. Автор доходить висновку, що вплив образу людини культури на формування світогляду людини здійснюється у напрямку створення цілісної системи знань індивіда про сутність розвитку людини і суспільства, стійкості його поглядів та переконань, виховання активної життєвої позиції в суспільній діяльності та індивідуальній практиці і вчинках.

Ключові слова: образ людини культури, система світоглядних знань, світоглядна матриця, духовність.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. В умовах сучасної цивілізаційної культури завдання формування адекватного світогляду молодій людині посідає одне з провідних місць в системі виховання та освіти. Саме світоглядні знання забезпечують основу особистісного зростання людини, а в подальшому – і її професійного розвитку, дають їй можливість самодетермінації та самореалізації у світі. На сучасному етапі розвитку суспільства доводиться констатувати очевидний факт світоглядного плюралізму, що мало сприяє вихованню гармонійної і при цьому стійкої до негативних зовнішніх впливів особистості. Формування світогляду людини відбувається на певному соціокультурному тлі та як наслідок складної взаємодії суспільно-історичних практик і тенденцій духовного виробництва. Такий світоглядний базис є необхідним для

формування на його основі індивідуального погляду людини на світ. Система світоглядних знань знаходить практичну реалізацію у суспільній діяльності конкретного індивіда, а отже, є одночасно об'єктивним знанням про світ та індивідуальним, особистісним знанням, що і визначає взаємозалежність і взаємообумовленість суспільної та індивідуальної свідомостей. Усе сказане, відповідно, свідчить про необхідність цілеспрямованого впливу на процес формування системи світоглядних знань сучасної молоді та визначення орієнтирів у її соціальному, культурному та духовному становленні. Автор цієї розвідки твердо переконаний, що образ людини культури є духовним і моральним компонентом світогляду особистості, саме тим орієнтиром, який спрямує розвиток особистості молодій людині ХХІ століття в належне русло.

Отже, **мета** нашого дослідження полягає в розкритті сутності та визначенні місця образу людини культури у системі світоглядних знань особистості.

Завдання, які конкретизують мету роботи, є такими:

- визначити образ людини культури як духовний і моральний компонент світогляду;
- охарактеризувати структурні компоненти та розкрити функції образу людини у системі світоглядних знань особистості;
- розкрити вплив образу людини культури на формування світоглядних знань людини як цілісної системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Варто зазначити, що проблемі формування наукової картини світу, світоглядних знань і понять особистості присвячено чимало досліджень (див. роботи педагогів І. Беха, В. Сухомлинського, К. Ушинського [2; 10; 11]; психологів Г. Залеського, А. Леонтєва, Ж. Піаже [4; 6; 9]; філософів М. Бердяєва, В. Іванова, В. Шинкарука [1; 5; 12] та ін.). Становлення світогляду відбувається на основі формування в особистості передусім природно-наукової картини світу і способів його освоєння на рівні сучасного наукового знання [7, с. 5]. Однак ми цілком погоджуємося з думкою видатних філософів про те, що справжнім завданням формування системи світоглядних знань є не вихід за межі безпосередньої дійсності практичного життя та піднесення над обставинами буденного життя, а, навпаки, занурення у нагальні проблеми сьогодення, осягнення його актуальних особливостей [8, с. 176].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. У нашій роботі ми розглядаємо

образу форму репрезентації знання, що має безпосередній стосунок до формування світогляду людини як сукупності її переконань щодо значущих компонентів навколишньої дійсності. Будь-який образ містить властивість узагальнення, репрезентації великого класу однорідних предметів і явищ досліджуваної дійсності, представляючи в одиничній формі загальне. Образ людини культури як один із способів генералізації знання також є синтетичним утворенням, що дозволяє об'єднувати чуттєвий і раціональний його складники в єдине ціле.

Становлення особистості відбувається в процесі засвоєння цілісного образу світу, у результаті чого утворюється своєрідна світоглядна матриця, яка слугує основою для здійснення конкретних зразків діяльності відповідно до системи знань, ідеалів, норм, переконань, властивих певному типу культури і які регулюють соціальне життя у його межах. Отже, єдність особистості, єдність її світогляду і світу – це питання, які тісно взаємопов'язані і взаємозалежні. У цьому ланцюжку самосвідомість дозволяє кожному індивіду сприймати, ідентифікувати та оцінювати себе, свій внутрішній світ і своє місце в суспільстві із зовнішньо-об'єктивної позиції. Формуючись у предметно-практичній діяльності, самосвідомість спрямована на розуміння єдності світу і всього, що відбувається в ньому, на усвідомлення власної фактичності, унікальності життєво-практичної ситуації, неповторності культурно-історичного контексту життя людини й культурну самоідентифікацію в ньому.

У свою чергу, формування особистості – це процес її фактичного включення в суспільне життя, приєднання до конкретної сукупності практичних взаємовідносин між людьми, з якими ця особистість пов'язана безпосередньо, через прямі суспільні контакти. Унікальність і неповторність особистості визначається тим, наскільки специфічною є її діяльність в системі суспільних відносин; чим вона конкретніша, чим адекватніше й повніше висловлює свою загальну сутність, тим більшою мірою проявляється її індивідуальність, творча оригінальність, автентичність. Отже, цілісність особистості полягає в її соціальності, а міра її повноти (органічності) визначається ступенем зв'язку між загальною людською сутністю та індивідуальними проявами особистості. Іншими словами, така єдність забезпечується взаємопов'язаністю суспільного й індивідуального життя людей, є природним наслідком буття людини у світі.

Будь-якій людині потрібні найзагальніші уявлення про світ та закономірності його розвитку для організації своєї діяльності, спілкування, визначення життєвих цілей і стратегій поведінки. Питання про ставлення

людини до світу та її місце в ньому складають стрижень світогляду разом із його компонентами – знаннями, цінностями, переконаннями. Усі ці компоненти утворюють єдину нероздільну світоглядну цілісність, проте аналітичним способом у структурі світогляду можна виділити три аспекти – пізнавальний (знання й уявлення людини про природу та універсум в цілому, усвідомлення соціальної обумовленості власного життя), аксіологічний (усі установки й оцінки, імперативи і заборони та інші форми нормативних уявлень, що виступають орієнтирами діяльності людини), праксеологічний (регулятивні принципи або методи діяльності, поведінки, спілкування, а також переконання людини). Таким чином, світогляд становить складну систему поглядів та уявлень людини про світ та її місце в ньому, інтегрує основні життєві принципи, ідеали, переконання, ціннісні орієнтації, які визначають спосіб поведінки людини та різні аспекти її діяльності й впливають із загальної картини світу.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Світоглядні знання виступають системою координат, орієнтиром, відносно якого розгортається діяльність людини, відбувається процес прийняття рішень та вибір засобів їх реалізації. Така визначальна світоглядна перспектива також властива розумінню культури та всього, що стосується культурної реальності у її всеохопному масштабі. Погляд на культуру як на щось, що підноситься над буденністю, а на культурну особистість – як на людину, здатну подолати емпіричну обмеженість і однократність свого існування, виводить індивіда за межі обставин її життя в більш універсальну сферу вільного самовизначення особистості, творчості, розвитку, гри, праці, задає новий вектор смислової спрямованості її буття [3, с. 129]. Звідси постає важливість визначення образу людини культури як духовного і морального компоненту світогляду особистості, що окреслює ціннісні орієнтири буття людини в культурі, обумовлює характер її діяльності в системі суспільних відносин, визначає соціально-культурну спрямованість і тип активності, формує уміння вибору належних засобів реалізації життєвої стратегії і сутнісних сил людини, виступає об'єктивним мірилом її суспільної цінності як індивіда.

Отже, образ людини культури (ОЛК), основне поняття нашого дослідження, становить цілісність, особливу систему уявлень про людину, яка творчо й позитивно реалізує свої потенції в соціально значущій продуктивній діяльності, вбираючи накопичений людством культурний досвід і сповідуючи у своїх переконаннях та діях культурні цінності, гуманізм, духовність. Проте такий образ не є ідеалізованою перспективою

індивідуального розвитку і формування особистості, зміст якого автоматично обумовлює культурне функціонування індивідів у суспільстві. Образ людини культури не може існувати ізольовано, лише в контексті особливих «культурних» сфер і видів діяльності; він виконує своє культуротворче призначення через усе те, що оточує людину в буденній реальності в усій безпосередності та розмаїтті, через усі можливі життєві ситуації та відносини людей.

Розглядаючи структуру образу людини культури, важливо виділити його найсуттєвіші компоненти, які, у свою чергу, визначають коло виконуваних ним функцій. За своєю структурою образ людини культури є інтегративним утворенням, що охоплює когнітивний, світоглядний, духовний, гуманістичний, емоційно-естетичний, аксіологічний, вольовий, морально-етичний, регулятивно-поведінковий, діяльнісний, спонукально-мотиваційний та рефлексивний компоненти. Усі ці складники тісно пов'язані між собою, взаємозалежні та взаємозумовлені.

Так, когнітивний забезпечує процеси пізнання та самопізнання як суб'єкта культури, оволодіння системою культурних знань. Образ людини культури виступає своєрідною матрицею, на основі якої формуються соціально-культурні настанови, готовність людини діяти відповідно до засвоєних знань. Відображення дійсності через когнітивний компонент ОЛК передбачає також і формування пізнавальної активності людини, спрямованої на пізнання світу в цілому й на самопізнання, потреби реалізувати знання, уміння і навички у творчій діяльності.

Світоглядний визначає світоглядну спрямованість особистості (переконання, інтереси, потреби, мотиви, ідеали, особистісні змісти і цілі, ціннісні орієнтації тощо). Такі орієнтири й переконання людини виступають її духовною основою, визначають життєву позицію, регулюють її практичну діяльність і поведінку. ОЛК забезпечує синтез світоглядних переконань у сплав раціонального, чуттєвого, емоційного і вольового на основі єдності гносеологічного і оцінного начал, знання про навколишній світ та можливі інтерпретації такого знання відповідно до світоглядної спрямованості особистості.

Духовний впливає на формування духовних потреб і прагнення людини до засвоєння вироблених людством духовних цінностей та їх створення в процесі практичної діяльності. Духовність є центральним компонентом ОЛК і складає етичний, естетичний, інтелектуальний та екзистенційний зміст процесів сприйняття і культурного перетворення дійсності. Образ людини високої моральної культури й духовного розвитку спонукає до принципового оновлення характеру суспільної взаємодії,

спрямованої на розуміння і задоволення потреб інших людей, а також формує необхідність узгоджувати свої інтереси та бажання з інтересами і бажаннями інших членів суспільства.

Гуманістичний виявляється у толерантному й доброзичливому ставленні до інших людей, прийнятті індивідуальності особистості в усіх її проявах на основі визнання універсальних прав і свобод людини, довіри, милосердя, співчуття. Гуманістичний компонент образу людини культури у своїй структурі передбачає реалізацію життєвої програми людини через служіння іншим, де життя в усіх його проявах визнається найвищою цінністю, відносно якої розв'язуються усі моральні проблеми. Відкритість світу, гуманність, одухотворення надає людині культури можливість перейти на вищий щабель духовного розвитку та спонукає до більш глибокого пізнання та пошуку шляхів вирішення внутрішніх моральних конфліктів і протиріч.

Емоційно-естетичний відповідає за емоційну насиченість реакцій і почуттів людини, розвиненість її емоційно-почуттєвої сфери; розкриває естетичні потреби особистості, формує здатність переживати прагнення до прекрасного, естетичні почуття. Через образ людини культури закладається здатність індивіда сприймати та оцінювати дійсність за універсальною схемою «прекрасне-потворне»; реалізовувати естетичні потреби у своїй творчості, а почуття – у взаєминах з іншими; здатність до перетворювальної, суспільно-значущої діяльності.

Аксіологічний забезпечує формування ціннісних орієнтацій і суджень, критичного ставлення людини до себе і світу, визначає спрямованість соціально-культурної взаємодії з навколишнім світом залежно від мотивів, інтересів, ідеалів, устремлень особистості. Аксіологічний компонент образу людини культури забезпечує духовно-вольову цілісність, високий рівень самодисципліни людини, дозволяє вибудовувати ієрархію цінностей, актуальних для певного типу культури, у якій вона існує.

Вольовий визначається ступенем розвиненості вольових якостей особистості, її здатністю до саморегуляції на основі духовних потреб та специфіки мотивів вольових дій. ОЛК задає необхідні параметри для розвитку вольової сфери особистості, де духовні потреби домінують над елементарними й тим самим мають більший спонукальний потенціал. Людина із розвиненими вольовими якостями виявляє значно вищий рівень суспільної активності, самостійно визначаючи й регулюючи свою поведінку, тому в структурі образу людини культури закладено вольовий компонент, спрямований на виховання в людини здатності до регуляції

власної поведінки, що детермінується загальноприйнятими в культурі нормами.

Морально-етичний відображає морально-етичну культуру, забезпечує можливість оптимального вибору в процесі прийняття рішень морально-етичного характеру, сприяє розв'язанню моральних конфліктів згідно із закріпленими в культурі стереотипами моральної/аморальної поведінки. Через морально-етичний компонент ОЛК формується ієрархічна система моральних цінностей (на основі інформації про моральну культуру суспільства), моральна культура особистості, що характеризується не лише високим рівнем засвоєння морально-етичних і правових цінностей соціуму, а й активною участю особистості у їх збереженні та створенні. Таким чином, людина культури потребує морального знання, щоб усвідомити мету й організувати відповідний спосіб діяльності, забезпечити оптимальність прийняття рішень та аналіз наслідків вчинків.

Регулятивно-поведінковий забезпечує реалізацію в поведінці людини її мотивів та установок, а також регуляцію поведінки відповідно до прийнятих у суспільстві соціально-культурних норм. Регулятивно-поведінковий компонент ОЛК не лише спрямовує поведінку людини відповідно до прийнятих у суспільстві норм, а й надає їй свободу вибору соціальних ролей, різних видів діяльності, типів поведінки на основі життєвих цілей, принципів, пріоритетів, цінностей, а моральні норми є орієнтиром у ситуаціях складного морального вибору. На основі ОЛК формується моральна стійкість особистості, що означає здатність людини утримувати особистісні позиції незалежно від обставин й умов протистояти впливам, які суперечать настановам і переконанням людини.

Діяльнісний забезпечує актуалізацію культуротворчих орієнтацій людини у практичній діяльності на основі комплексу засвоєних культурних знань і вироблених умінь, сприяє творчій самореалізації особистості в культурі, визначає характер її зв'язків з навколишнім світом. Діяльнісний компонент ОЛК також включає досвід соціально-культурної діяльності людини, комунікативний досвід, досвід творчої діяльності, емоційно-ціннісний досвід тощо.

Спонукально-мотиваційний забезпечує єдність духовно-практичного освоєння дійсності, забезпечує активний вплив переконань людини на об'єктивну дійсність, стимулює участь у культурному житті та діяльності. ОЛК через спонукально-мотиваційний компонент створює необхідність задоволення інтелектуальних, емоційно-естетичних, пізнавальних потреб шляхом спонукання людини до активності, спрямованої на постановку цілей, мобілізацію функціональних, інтелектуальних і духовних

можливостей для їх досягнення, прогресивний культурний розвиток особистості.

Рефлексивний забезпечує самопізнання, культурний саморозвиток людини; здатність до осмислення й орієнтації власних дій, самоаналіз; саморегуляцію, самовдосконалення та самоорганізації. Рефлексивний компонент забезпечує регуляцію усіх інших компонентів ОЛК, оскільки дозволяє людині відстежувати цілі, процес і результат своєї соціально-культурної діяльності, усвідомлювати ті внутрішні зміни, які в ній відбуваються, виявляти й успішно долати протиріччя, що виникають на шляху становлення і розвитку особистості.

Таким чином, структура образу людини культури становить синтетичну єдність, що в сукупності усіх компонентів здійснює вплив на формування ставлення людини до навколишньої дійсності та, відповідно, її світовідчуття, світосприймання і світорозуміння, які, у свою чергу, обумовлюють характер взаємодії людини зі світом та які реалізуються у суспільній діяльності й у процесі духовного виробництва. Як невід'ємний компонент світогляду людини, ОЛК виконує низку функцій, серед яких виділяємо такі: гносеологічну, адаптивну, людинотворчу, інтегративну, регулятивну, моделювальну, трансляційну, ціннісну, виховну, гармонізувальну або узагальювальну, семантичну, онтологічну, евристичну, фрактальну, системоутворювальну (див. табл. 1).

Таблиця 1

Функції образу людини культури

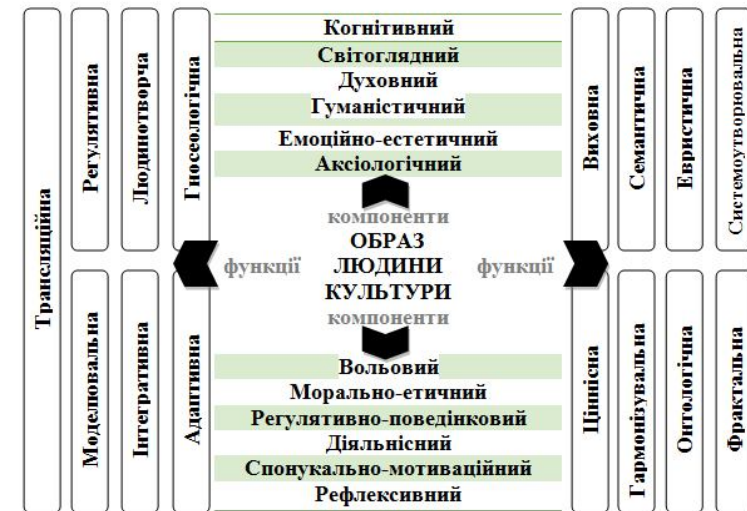
Найменування функції	Змістова характеристика
1	2
Гносеологічна	Забезпечує систематизацію культурних знань, розкриття законів розвитку природи і суспільства, спрямовує людину на пізнання самої себе
Адаптивна	Розвиває життєстійкість людини, внутрішню збалансованість, здатність конструктивно реагувати у стресовій ситуації, приймати виклики життя як природну його частину, цінний досвід, що обумовлює розвиток особистості
Людинотворча (функція культурної соціалізації)	Спрямована на соціалізацію і постійне вдосконалення людини культури, прагнення реалізувати себе в соціально значущій продуктивній діяльності
Інтегративна	Виступає як універсальний носій інтегрованого знання про світ у його єдності і цілісності; формує універсальну картину світу

Продовження табл. 1

1	2
Регулятивна	Знаходить свій прояв в узгодженні світоглядних уявлень людини з існуючими загальнолюдськими, національними, класовими, груповими, міжіндивідуальними культурними нормами, правилами, еталонами поведінки як суб'єкта культури
Моделювальна	Забезпечує зв'язок між загальною людською сутністю та індивідуальними проявами культурної особистості, коригує діяльність людини відповідно до правил і норм
Трансляційна	Реалізується через засвоєння культурної спадщини і трансляцію культурних цінностей
Ціннісна	Орієнтує людину на кращі культурні здобутки людства сприяє виробленню відповідних ціннісних орієнтацій, моральних установок, естетичних смаків тощо.
Виховна	Сприяє вихованню людини засобами культури, формує потребу до культурного саморозвитку
Гармонізувальна або узагальювальна	Формує цілісність особистості людини культури, забезпечує оптимальний взаємозв'язок людини з навколишнім світом
Семантична (проблема розуміння)	Надає предметного тлумачення й адекватної інтерпретації культурного знання, забезпечує процес осягнення світу на основі узагальнення культурного досвіду минулих поколінь, розуміння важливості цілеспрямованого оволодіння системою знань, що підпорядковується потребам конкретної суспільної практики
Онтологічна	Реалізується в процесі формування уявлень про найзагальніші принципи буття світу, індивідуальне й суспільне людини в ньому, визначає можливі форми духовно-практичного, культурного освоєння та розуміння навколишньої дійсності
Евристична	Утверджує можливості формування, накопичення й розвитку духовного потенціалу особистості людини, що дозволяє їй зберігати стабільність суспільної діяльності й культурних орієнтацій у змінних умовах життя
Фрактальна	Демонструє взаємозв'язок і взаємопов'язаність усіх компонентів і функцій ОЛК, що забезпечує його цілісність, логічність та стабільність
Системоутворювальна	Визначає місце та значущість ОЛК як духовно-морального компоненту в системі світоглядних знань особистості

Усі виділені функції взаємопов'язані таким чином, що кожна з них передбачає інші й дозволяє образу людини культури функціонувати як єдине ціле, проте механізм реалізації цих функцій може відрізнятися залежно від того чи іншого соціокультурного контексту.

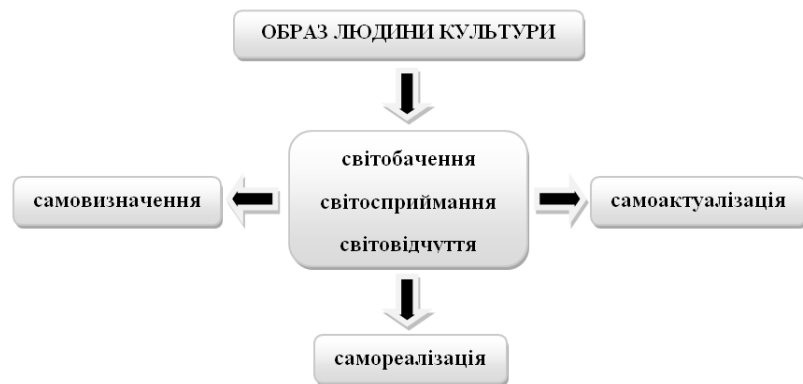
Таким чином, образ людини культури в сукупності усіх своїх складників і функцій є моральним і духовним компонентом системи світоглядних знань, що дозволяє сформувати цілісність особистості, забезпечити оптимальну взаємодію людини зі світом та забезпечити реалізацію програми її соціально-культурного призначення (див. діаграму 1).

Діаграма 1. Структура і функції ОЛК

Вплив образу людини культури на формування світоглядних знань людини як цілісної системи має багаторівневий характер та забезпечує 1) єдність знань про сутність розвитку людини і суспільства, 2) стійкість поглядів та переконань, 3) активну життєву позицію в суспільній діяльності та індивідуальній практиці і вчинках. Один з найважливіших впливів ОЛК на особистість полягає у формуванні її духовності як діалектичного комплексу, що виражає індивідуальність людини, її свідомості, мислення та волі. Саме духовність надає осмисленості людському існуванню та здатність визначати життєві пріоритети і цінності,

підпорядковувати своє життя вищому благу безкорисливо і відповідально. Духовність є найвищим надбанням людини, її моральним стрижнем, наповненням її внутрішнього світу, що надає життю змістовності, виповненості, задоволення, радості й гармонії. Проте духовність людини передусім залежить від світогляду людини, від комплексу тих знань і уявлень, що забезпечують світобачення, світосприймання та світовідчуття людини. Відповідно, системою світоглядних знань обумовлюються всі суб'єктивні мотиви діяльності людини, індивідуальний образ її життя, поведінка в конкретних ситуаціях, і ця залежність є прямопропорційною: що ширше, об'єктивніше, глибше світогляд індивіда, тим більший забезпечується простір для його самовизначення, самореалізації та самоактуалізації як культурно розвиненої цілісної особистості. Таким чином, образ людини культури одночасно виступає моральним і духовним компонентом системи світоглядних знань людини й активно впливає на формування її світогляду, визначає її місце, призначення та характер взаємодії зі світом (див. діаграму 2).

Діаграма 2. Вплив ОЛК на формування особистості людини культури

Висновки та перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Таким чином, у нашому дослідженні ми розглянули образ людини культури як один зі способів репрезентації уявлень людини про навколишнє та її місце в ньому, що має безпосередній стосунок і вплив на формування системи світоглядних знань людини. Будучи синтетичним утворенням, образ людини культури містить такі компоненти: когнітивний, світоглядний, духовний, гуманістичний, емоційно-естетичний,

аксіологічний, вольовий, морально-етичний, регулятивно-поведінковий, діяльнісний, спонукально-мотиваційний та рефлексивний компоненти. Усі складники ОЛК тісно пов'язані між собою та реалізують своє культуротворче призначення в контексті як особливих «культурних» сфер і видів діяльності, так і в буденній реальності в усій безпосередності та розмаїтті, через усі можливі життєві ситуації та відносини людей.

Відповідно, серед функцій ОЛК ми виділили такі: гносеологічну, адаптивну, людинотворчу, інтегративну, регулятивну, моделювальну, трансляційну, ціннісну, виховну, гармонізувальну або узагальнювальну, семантичну, онтологічну, евристичну, фрактальну, системоутворювальну. Усі зазначені функції взаємопов'язані та взаємозалежні таким чином, що кожна з них передбачає інші й дозволяє ОЛК функціонувати як єдність, формуючи цілісність особистості, забезпечуючи її оптимальну взаємодію зі світом та забезпечуючи реалізацію програми її соціально-культурного призначення.

Вплив образу людини культури на формування світогляду людини здійснюється у напрямку формування цілісності системи знань індивіда про сутність розвитку людини і суспільства, стійкості його поглядів та переконань, активної життєвої позиції в суспільній діяльності та індивідуальній практиці і вчинках. Один з найважливіших впливів ОЛК на особистість полягає у формуванні її духовності як діалектичного комплексу, що виражає індивідуальність людини, її свідомості, мислення та волі. Формування в сучасній людині духовності, що є єдиною ланкою між цінностями суспільної та індивідуальної свідомості, є основною стратегією суспільства, особливо в наш час, коли людство переживає глибоку кризу істинної духовності. Тому проблема збереження, а не лише формування, стійкості свідомості, світоглядних знань і духовних цінностей сучасної молоді людини через одухотворений образ людини культури уявляється нам як ніколи актуальною, а тому очевидно стане предметом наших подальших наукових пошуків.

Література

1. Бердяев Н. А. Философия творчества культуры и искусства: в 2 т. / Н. А. Бердяев. – М.: Искусство, 1994. – Т. 1. – 544 с.
2. Бех І. Д. Нові методології виховання підростаючої особистості / І. Д. Бех // Український соціум. – 2004. – № 1(3). – С. 88-94.
3. Быстрицкий Е. К. Феномен личности: мировоззрение, культура, бытие / Е. К. Быстрицкий. – К., 1991. – С. 88-105.
4. Залесский Г. Е. Психология мировоззрения и убеждений личности / Г. Е. Залесский. – М.: Изд-во МГУ, 1994. – 144с.

5. Иванов В. П. Мироззрение как форма сознания, самоопределения и культуры личности / В. П. Иванов // Мироззренческая культура личности. – К.: [б. и.], 1986. – 295 с.
6. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / Леонтьев А. Н. – М.: [б. и.], 1975. – 304с.
7. Минзаринов Р. Г. Социализация личности молодого специалиста в условиях трансформации гуманитарной среды классического университета (социологическая модель) : автореф. дис. ... д-ра социол. наук : 22.00.04 / Р. Г. Минзаринов. – Казань: Изд-во КГУ, 2006. – 41 с.
8. Мироззренческая культура личности (философские проблемы формирования) / [В. П. Иванов, Е. К. Быстрицкий, Н. Ф. Тарасенко, В. П. Козловский]. – К.: Наукова думка, 1986. – 295 с.
9. Пиаже Ж. Избранные психологические труды: пер. с фр. и англ. / Жан Пиаже. – М.: Междунар. пед. академия, 1994. – 680 с.
10. Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори: у 5 т. / В.О. Сухомлинський – К.: Рад. шк., 1976. – Т. 1. – С. 55-208.
11. Ушинський К. Д. Твори в шести томах / К. Д. Ушинський. – К.: Рад. шк., 1954. – Т. 2: Педагогічні статті та матеріали до «Детского мира» та «Родного слова». – 560 с.
12. Шинкарук В. І. Категоріальна структура наукового світогляду / В. І. Шинкарук // Філософська думка. – 1980. – № 2. – С. 16-25.

ОБРАЗ ЧЕЛОВЕКА КУЛЬТУРЫ В СИСТЕМЕ МИРОВОЗЗРЕНЧЕСКИХ ЗНАНИЙ

А. С. Ушаков

На современном этапе развития человечества основной задачей общественных институтов является формирование адекватного мироззрения молодого человека, что происходит на определенном социокультурном фоне и как следствие сложного взаимодействия общественно-исторических практик и тенденций духовного производства. Необходимость целенаправленного воздействия на процесс социального, культурного и духовного становления личности актуализирует задачу поиска ориентира, который бы направил развитие современного молодого человека в должное русло. По мнению автора, таким ориентиром выступает образ человека культуры как духовный и нравственный компонент мироззрения. В работе определяются структурные компоненты и функции образа человека культуры и раскрывается его влияние на формирование мироззренческих знаний человека как целостной системы. Автор приходит к выводу, что влияние образа человека культуры на формирование мироззрения человека осуществляется в направлении воссоздания целостной системы знаний индивида о сущности развития человека и общества,

устойчивости его взглядов и убеждений, воспитания активной жизненной позиции в общественной деятельности и индивидуальной практике и поступках.

Ключевые слова: образ человека культуры, система мироззренческих знаний, мироззренческая матрица, духовность.

MAN OF CULTURE IMAGE IN THE SYSTEM OF WORLDVIEW KNOWLEDGE

A. S. Ushakov

At the present stage of development of mankind, the main task of social institutions is the formation of an adequate worldview of a young person, which happens in a certain socio-cultural background and as a result of the complex interaction of socio-historical practices and trends of spiritual production. The necessity of purposeful influence on the process of social, cultural and spiritual development of the individual updates the task of finding an appropriate orientation that would direct the development of a modern young man in the proper direction. According to the author, such an orientation is the man of culture image as a spiritual and moral component of the worldview. The study defines the structural components and functions of the man of culture image and reveals its influence on the formation of the worldview knowledge of a person as a holistic system. The author concludes that the influence of the man of culture image on the formation of a person's worldview is made in the direction of forming the integrity of individual's system of knowledge about the essence of human development and society, the stability of his views and beliefs, forming an active life position in social activity and individual practices and acts.

Keywords: Image of man of culture, system of worldview knowledge, worldview matrix, spirituality.

Ушаков А. С. – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри української та іноземних мов Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв (м. Київ, Україна). E-mail: artem.s.uschakov@gmail.com

Ushakov A. S. – PhD. On Pedagogy, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Ukrainian and Foreign Languages of National Academy of Government Managerial Staff of Culture and Arts (Kyiv, Ukraine). E-mail: artem.s.uschakov@gmail.com